

CAMPANAR

Desembre 2016 • Número 19

D'ULTRAMORT

HISTÒRIA

**80 anys de l'inici
de la Guerra Civil**

REVISTA MUNICIPAL D'ULTRAMORT

TELÈFONS D'INTERÈS

Ajuntament.....	972 76 91 61
Jutjat de Pau.....	972 76 91 61
Consultori mèdic.....	972 76 91 61
Farmàcies: Parlavà.....	972 76 91 29
Verges.....	972 78 00 34
Urgències (CAP la Bisbal).....	972 64 38 08
Programació de visites Hospital Palamós.....	902 07 79 72
Creu Roja (Torroella de Montgrí).....	972 76 11 11
Consell Comarcal del Baix Empordà.....	972 64 23 10
Mossos d'Esquadra.....	088
Bombers.....	085
Parròquia (Verges).....	972 78 01 08
Hospital J. Trueta de Girona.....	972 20 27 00
(habitacions).....	972 22 49 55

Urgències (Hospital Palamós)...972 60 00 03

HORARIS D'INTERÈS

- ⌚ AJUNTAMENT: Dilluns i dimecres de 10 h a 14 h
- ⌚ CONSULTORI MÈDIC:
Medecina general (Dra. Milagros del Pozo):
Dm. 9 h a 10 h i Dv. 10.30 h a 12.30 h
- ⌚ INFERMERIA (Sra. Consol Peracaula):
Dv. 10.30 h a 11.30 h
(Es recomana programar les consultes
al Tel. 972 64 38 08)
- ⌚ RECOLLIDA D'ESCOMBRARIES:
Dil., Dmc. i Dv. a la matinada.
RECOLLIDA DE TRASTOS VELS (segons necessitats)
DEIXALLERIA MÒBIL 3-4 VEGADES L'ANY
- ⌚ SARFA:
Línia Palafrugell - Figueres
Direcció Figueres
Laborables: 9.26 h, 11.26 h, 15.41 h, 19.11 h
Direcció Palafrugell
Laborables: 12.49 h, 20.34 h
Línia l'Escala - Girona
Direcció Girona
Tots els dies: 10.32 h, 20.17 h
Laborables: 7.17 h, 14.47 h, 17.02 h
Direcció l'Escala
Tots els dies: 9.58 h, 19.43 h
Laborables: 13.43 h, 16.28 h, 18.43 h

AMPOLLES DE GAS BUTÀ (REPSOL)

Servei de repartiment a domicili, els dimarts, a Ultramort
Per fer la comanda cal trucar abans dels dimarts al telèfon 972 17 01 01

2

Serveis

3

Salutació

4

Informació Municipal

6

Activitats

12

Els més petits

13

Història

Especial 80 anys de la Guerra Civil

Els continguts i de les opinions expressades als articles signats que es publiquen en aquesta revista, són obra dels seus autors i ni l'Ajuntament d'Ultramort ni Gorbs Comunicació (com a empresa editora) no se'n fan en cap cas ni a cap efecte responsables.

La reproducció total o parcial del contingut d'aquesta publicació per qualsevol mitjà requereix un permís previ per escrit de l'alcaldia d'Ultramort.

EDITA: AJUNTAMENT D'ULTRAMORT

PORTADA: Camí de l'exili (Àlvar d'Orriols)
Del llibre *Les fogueres del Pertús*

REDACCIÓ I COORDINACIÓ PERIODÍSTICA: Cristina Gallego
i Carles B. Gorbs

MAQUETACIÓ I DISSENY: Martí Riu

PRODUCCIÓ: Gorbs Comunicació

IMPRESSIÓ: Impremta Pagès

DIPÒSIT LEGAL: GI-616-98

Amb la col·laboració de:

Diputació de Girona

221 MUNICIPIS

SALUTACIÓ

Ens trobem un any més en aquestes dates tan entranyables, celebrant les festes nadal·lenques amb els nostres familiars i amics. Són moments en què els sentiments esdevenen amb més intensitat i reflexionem sobre un any que aviat arribarà a la seva fi. És hora, doncs, de mirar enrere i de fer balanç dels darrers dotze mesos, per tal de valorar el que hem fet i preparar projectes futurs.

Un cop més, arriba a totes les llars del poble una nova edició de la revista El Campanar, la 19a edició. Aquesta revista enguany és innovadora, ja que conté una secció especial dedicada a la guerra civil, ja que el 2016 s'ha commemorat el 80è aniversari de l'inici d'aquest fet bèl·lic que malauradament va marcar la història del nostre país.

Amb aquest reportatge especial, el nostre afany és rememorar aquella trista guerra en què van perdre la vida alguns veïns del poble, familiars o coneguts dels nostres avis o pares, per tal d'honorar-los i tenir-los presents a la nostra ment i al nostre cor un cop més. La nostra intenció també és la de donar a conèixer a la gent més jove del poble com les generacions de l'època van viure i patir les conseqüències de la guerra, acostar-los la informació de què disposem perquè coneguin millor el passat d'Ultramort. Així, podreu saber-ne més sobre els bombardejos que van esclatar molt a prop d'aquí, la presència al poble de militars, la voladura del pont de Verges, l'aeròdrom de Canet de la Tallada, els pas a peu per la carretera d'Ultramort de centenars de milers de refugiats camí de l'exili, altres curiositats i testimonis de dues de les persones més grans del poble: en Joan Calmó i la Júlia Amatller. Ells ens expliquen en primera persona com van viure la guerra essent només uns jovenets. És també una manera de recollir els últims testimonis que ens queden i les seves vivències i records.

Per altra banda, en aquestes pàgines trobareu també altres seccions habituals de la revista que no poden faltar, com és la informació municipal i les activitats més destacades que s'han celebrat al poble en el darrer any.

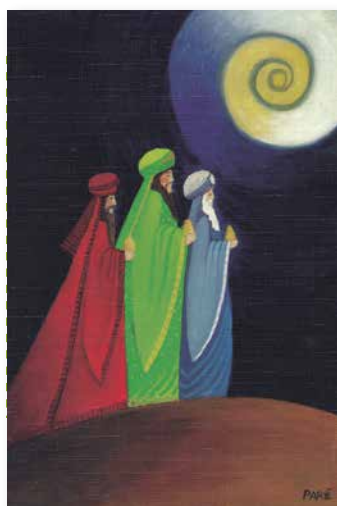
Vull agrair la col·laboració i la feina de totes aquelles persones que han aportat el seu granet de sorra per elaborar i tirar endavant aquesta nova edició de la revista. A tots, moltes gràcies.

Aviat encetarem un nou any, el 2017, amb nous projectes i noves il·lusions. Moltes felicitats i que es compleixin els vostres desitjos.

M. Gràcia Serrats i Paretas
Alcaldessa

Ajuntament
d'Ultramort

Bones Festes
i fel·lç any 2017!

*Els tres reis mags pintat amb la boca per Mariam Paré.
Imatge cedida per la Asociación de Pintores con la Boca y con el Pie.*

La Superlluna més gran dels últims 70 anys

El passat 14 de novembre es va poder veure des de la Terra la Superlluna més gran dels últims 70 anys. Això es deu al fet que la Lluna es va apropar al planeta més del normal al llarg de la seva trajectòria i, per tant, vam poder veure aquest satèl·lit amb més grandària del que estem acostumats. En concret, un 14% més gran i un

30% més lluminós, fet que no es produïa des del 1948. Segons la NASA, no tornarem a veure una lluna semblant a aquesta fins al 2034.

Una lluna més gran del normal que es va poder veure per sobre d'Ultramort
Autor: David Pradas

La Superlluna, un 14% més gran i un 30% més brillant del normal.
Autor: David Pradas

4

EL CAMPANAR • REVISTA D'ULTRAMORT

Trobada d'alcaldes per millorar la seguretat viària

El poble d'Ultramort va estar present en una reunió que es va celebrar al museu de la Mediterrània per tractar temes relacionats amb la millora de la seguretat a les carreteres. A la trobada hi van assistir més d'una vintena d'alcaldes de la zona del baix Ter i va estar presidida pel secretari d'Infraestructures i Mobilitat, Ricard Font.

Es tractà també de la qüestió pendent des de fa molt temps d'augmentar l'amplada de les carreteres que van de la cruïlla de Ruplà i de Sant Jordi Desvalls fins a Torroella de Montgrí. Així com també del pont del riu, incorporant-hi una vorera peatonal i el tram de carretera estreta entre Verges i Ultramort.

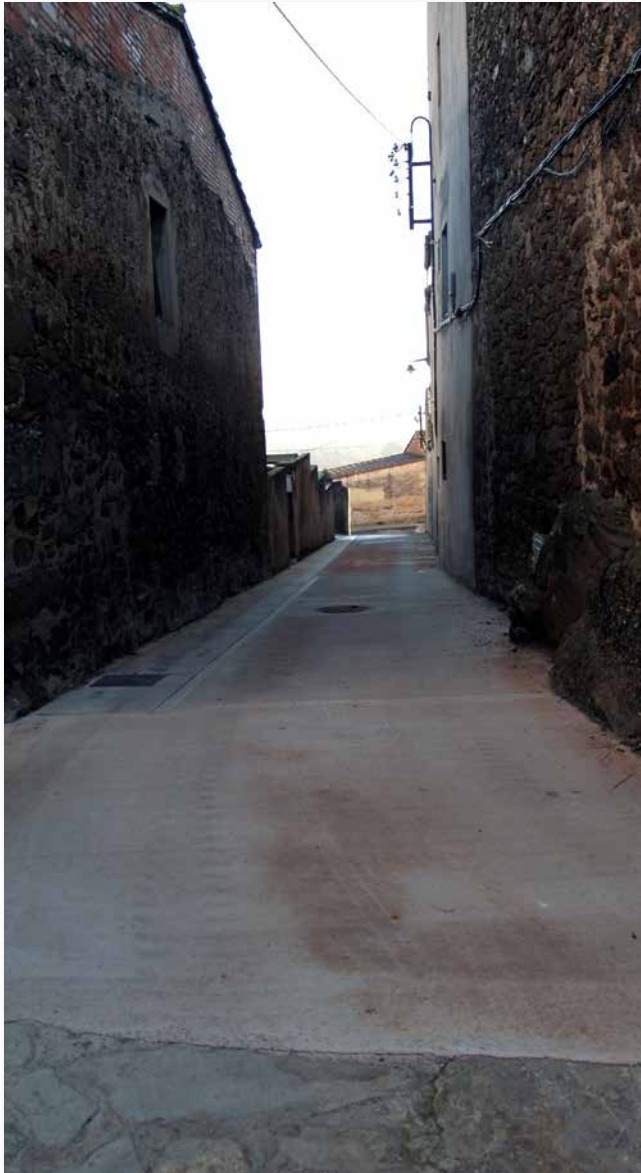
En aquest sentit, la Generalitat té previst dur a terme diferents accions per pal·liar la inseguretat de les principals vies de la zona, com és, per exemple, la construcció durant el 2017 d'un giratori entre Ullà i Verges i un altre a Belcaire d'Empordà. Altres temes que van sorgir a la trobada van ser la necessitat de construir un segon pont sobre el riu Ter i la variant de Torroella de Montgrí, tot i que les limitacions pressupostàries actuals de la Generalitat fan preveure la concreció d'aquestes qüestions a mitjà o llarg termini.

Obres de millora a diversos carrers

L'Ajuntament d'Ultramort ha dut a terme diverses actuacions de millora de carrers del poble, algunes de les quals encara continuen en execució. S'ha actuat en carrers com ara el carrer Unió, el carrer de l'Església i la plaça.

M. PALLÉS
CONSTRUCCIONS I RESTAURACIONS

C/ Figueres, 15 - 17133 ULTRAMORT - Tel. / Fax 972 76 91 01
info@mpalles.com - www.mpalles.com

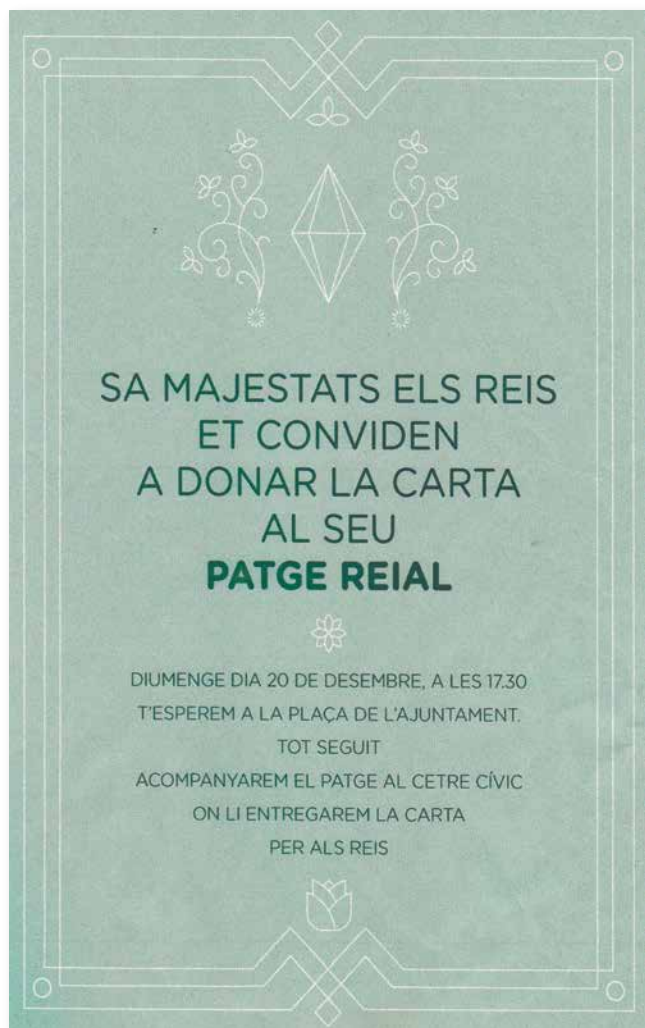

Mobles Ribas

Ctra. la Bisbal, km 7
Tel./Fax 972 76 90 18

17133 PARLAVÀ (Girona)

Recollida de cartes pel Patge reial

(20 de desembre de 2015)

Obres i Construccions
Joan Fusté S.L.

Ctra. de Parlavà Gi. 642 km 1.300 esquerra
17131 Rupià (Baix Empordà)

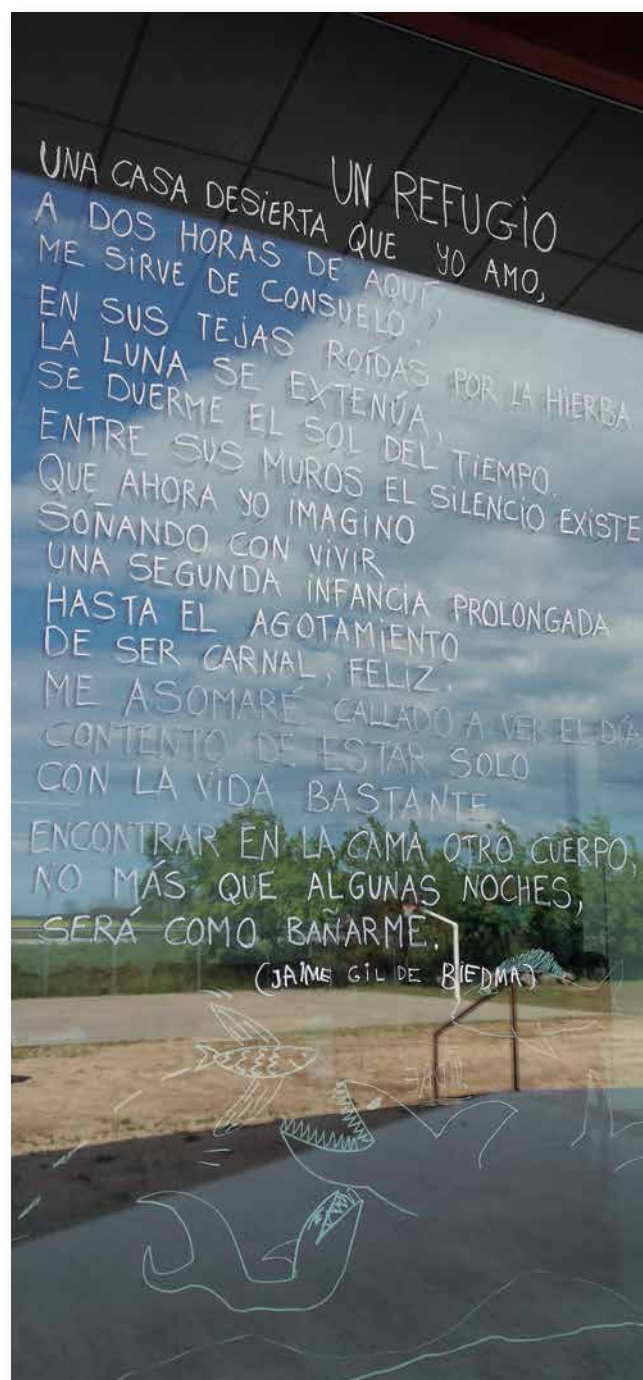
T. 972 76 91 39 - F. 972 76 71 02

www.ocjfuste.com – ocjfuste@ocjfuste.es

Sant Jordi (24 d'abril)

El diumenge, 24 d'abril, es va celebrar la diada de Sant Jordi al centre cívic d'Ultramort.

Aquesta festivitat va comptar amb una lectura de poemes en diverses llengües, tallers creatius, conta contes i un racó de lectura d'un llibre recomanat per a cada assistent, i un dinar popular.

Imatge del poema de Gil de Biedma que es va escriure al vidre del Centre Cívic en el marc de la diada de Sant Jordi.

Festa major d'estiu

(2 i 3 de juliol)

El nou centre cívic va aplegar totes les activitats organitzades amb motiu de la festa major d'Ultramort.

El dissabte, 2 de juliol, es va donar el tret de sortida amb la trobada Urban Sketchers Catalunya, en el marc del món del dibuix. A continuació, es va donar pas a l'Isangi Rosiki, que explicà contes tot dibuixant.

A la tarda, els nens van poder participar en l'Urban Sketchers i la nit es va reservar per al sopar popular i un concert a càrrec de Corleona Karaoke Live Band.

L'endemà, diumenge, es va dur a terme la IX concentració de motos clàssiques i un esmorzar per als participants. A les 12 h, es donà pas a la missa solemne, i la tarda es va dedicar als més menuts, amb jocs, inflables i festa de l'escuma.

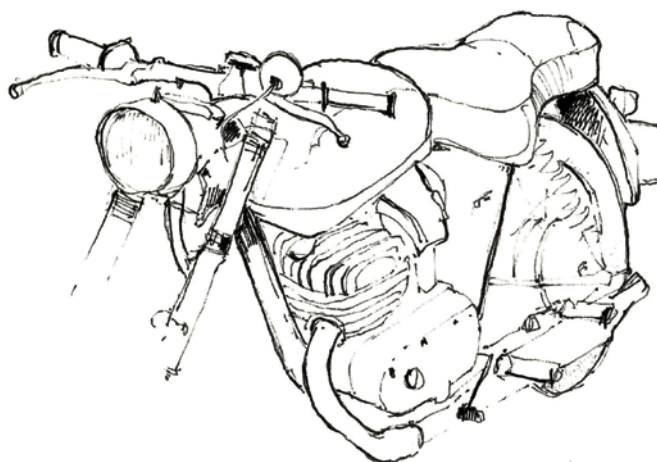

Mala 175

CAN MATÓ
Casa Rural

www.toprural.com Tel. 692 907 259

**Impressió digital,
dels vostres arxius amb USB**

papereria

cartelleria

composició i grafismes

suports per a publicitat

segells de goma

servei de fax...

...i més!

tècnia dxm s.l.
c/ d'ullà, 7 · torroella de montgrí
tel 972 76 06 40 · fax 972 75 50 80
tecnia@tecniadxm.com

tècnia
copisteria, papereria

El Centre gira al voltant de la salut.
Té com a fonament l'Osteopatia i reuneix
a experts en camps complementaris com:
la fisioteràpia, la nutrició i el reiki.

—fa salut—

PLAÇA DE LA CONSTITUCIÓ, S/N
17133, ULTRAMORT / 606 084 922

WWW.ELCENTRE.NET
ANNA@ELCENTRE.NET

UskCatalunya16 a Ultramort (2 de juliol)

Imatge de grup dels participants.

El passat 2 de juliol es va celebrar a Ultramort la primera trobada dels UrbanSketchers Catalunya, coincidint amb la festa major del poble.

El moviment dels Urbansketchers el va fundar Gabi Campanario, un català de l'Hospitalet que ara viu a Seattle. El seu manifest és:

- Dibuixem "in situ", a cobert o a l'aire lliure, capturant directament el que observem.
- Els nostres dibuixos expliquen la història del nostre entorn, dels llocs on vivim i on viatgem.
- A l'hora de dibuixar documentem un lloc i un moment determinat.
- Som fidels a les escenes que presenciem.
- Celebrem la diversitat d'estils de dibuix i fem servir qualsevol tipus d'eina i suport.
- Ens ajudem mútuament i dibuixem en grup.
- Compartim els nostres dibuixos a internet.
- Mostrem al món, dibuix a dibuix.

Alguns dels participants.

Procés de creació d'un dels dibuixos.

La trobada va començar a les 10 del matí i va durar tot el dia. Els participants van dinar al centre cívic i, fins i tot, alguns van participar del sopar de la festa major. En total van ser-hi presents unes vuitanta persones d'arreu de Catalunya. L'any que ve el relleu l'agafarà la ciutat de Vic.

Actualment, l'Usk és un moviment que està estès per tot el món i el segueixen milers de persones. Un cop l'any es fa una trobada, que aquest any va tenir lloc a Manchester, en la qual van participar unes cinc-centes persones de quatre-cents trenta països diferents.

DAVID PRADAS

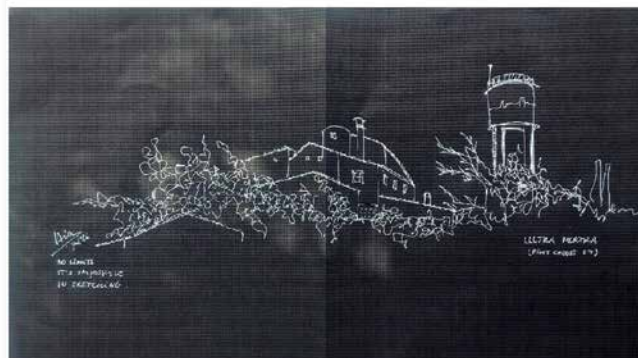
uskatalunya

Siguiendo

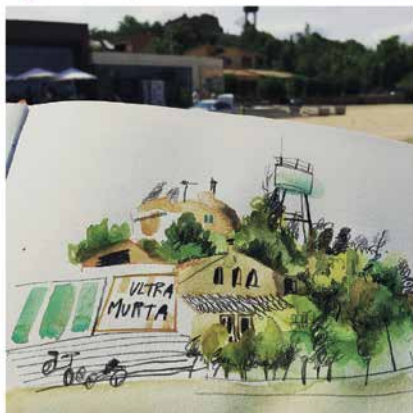
lalaireusgispert

Siguiendo

merugodes
Ultramort, Catalunya, Spain

Siguiendo

santisalles

Siguiendo

davidpradasruiz
Ultramort, Catalunya, Spain

swesky
Ultramort, Catalunya, Spain

Siguiendo

sandra_palles

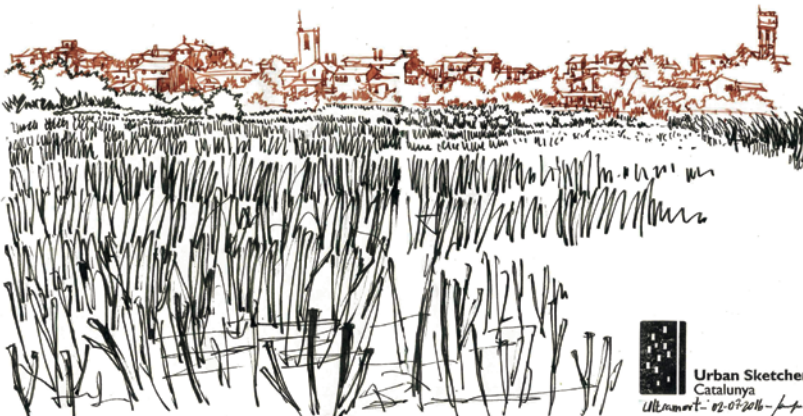
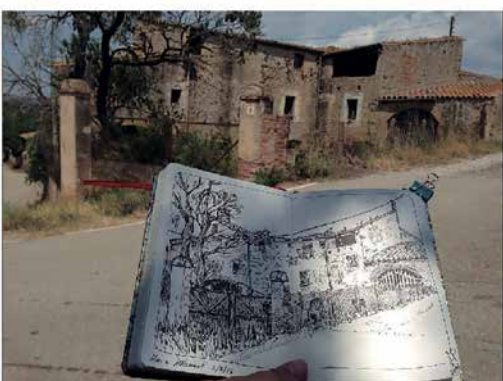

criscuroto6

selegna14

Siguiendo

Urban Sketchers
Catalunya
Ultramort - 02-07-2016 - J.F.

Festa de Santa Eulàlia (8 de desembre)

A les 12 del migdia es va celebrar la missa solemne amb acompanyament musical i, tot seguit, un aperitiu popular al Centre Cívic. Els assistents van poder veure una mostra de quadres, fotografies, pintures i dibuixos de racons i cases del poble. També s'hi van exposar uns dibuixos elaborats en la trobada dels Urban Sketchers i imatges de les enlairades de globus celebrades en anys anteriors.

PROJECTES D'AIGUA
PISCINES NATURALS
BASSES I ESTANYS
JARDINS AQUÀTICS
REGENERACIÓ D'AIGÜES

WWW.PROJECTESDAIGUA.COM
INFO@PROJECTESDAIGUA.COM
T 609 533 583 - ULTRAMORT (GIRONA)

GORBS

Comunicació - Edicions

629 151 930 · cgorbs@gorbs.cat
www.gorbs.cat

Hola a tothom!

Sóc l'Arnai Molinero i Massaguer,
vaig néixer el dia 21 de setembre.

PERE BATLLE ALEMANY

Crta. La Sala, s/n - 17133 ULTRAMORT
Telf. 972 76 90 51 - Mov. 609 31 61 73

Oficina Central
C/ Indústria, 7 - 25230 MOLLERUSA (Lleida)
Tel. 973 71 14 00 - Fax 973 71 14 01

CERN PLANT
VIVERO SELECCIONADOR

**JAUME
PARETAS MIÀS**

treballs de retro
i desbrossadora

La Sala, s/n
Tel. 972 76 91 87 • Mòbil 629 32 47 54

17133 FOIXÀ (Girona)

ROYALVERD
Ultramort
Tel. 972 179 188
Fax 972 488 210

**La botiga
pel teu jardí**

Flors
Gespa natural

Estris pel jardí
Planter per l'hort

Adobs, llavors,
fitosanitaris,...

i COLOURS ...

Interiorisme • Pintura • Rehabilitació • Aluminis • PVC

Tel. 972 78 05 18 C/ Girona, 47 VERGES 17142 (Girona) info@icolors.pro

80 anys de l'inici de la Guerra Civil (1936-2016)

En record als morts, desapareguts, exiliats i represaliats

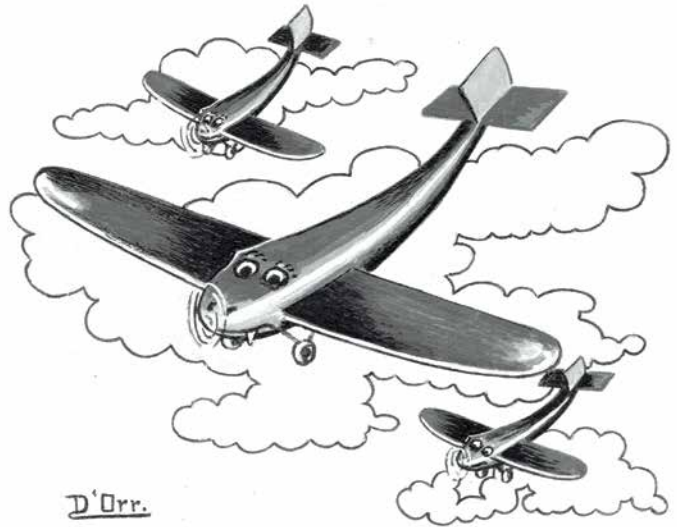
Aquest any 2016, al qual ara posem fi, coincideix amb el 80è aniversari de l'inici de la guerra civil espanyola (1936-1939). Com molts pobles d'arreu de Catalunya i, concretament, de l'Empordà, Ultramort va ser un dels que va viure i patir els seus efectes. Això es deu, en part, per la seva ubicació geogràfica, fet que va convertir el poble en una zona de pas de centenars de milers de refugiats que es desplaçaven a peu per la carretera que va cap a Figueres, en la seva fugida cap a l'exili.

Era l'estiu de l'any 1936, concretament el 18 de juliol, quan esclatà la guerra civil espanyola. Una insurrecció per part d'un grup de militars de l'exèrcit espanyol, encapçalats i dirigits pel general Francisco Franco, contra el govern republicà, en va ser l'inici. En un context en el qual hi havia grans desequilibris socioeconòmics, poques reformes i l'oposició de grans grups al nou govern, els sublevats defensaven el capital i la gran propietat i tenien el suport de molts partits de dreta i de l'Església més conservadora.

Es tracta d'un cop d'Estat provocat per un sector important de l'exèrcit, al qual es van unir les organitzacions polítiques antirepublicanes (falangistes, tradicionalistes, monàrquics...). Amb la guerra, Espanya va quedar dividida en dues zones: l'alçament va triomfar a les regions agrícoles i d'orientació política conservadora, i va fracassar a les grans ciutats i les principals regions industrials i obreres.

Aquest conflicte bèl·lic entre els partidaris de les reformes i els seus opositors va durar tres anys, fins a l'1 d'abril de 1939, i va finalitzar amb l'establiment d'una dictadura militar.

Pel que fa a Catalunya, l'Empordà va ser una de les comarques més castigades pels bombardejos aeris de les tropes franquistes durant la guerra civil, especialment la zona nord. Roses va ser la primera ciutat bombardejada el 30 d'octubre de 1936, tot i que la ciutat de Figueres va ser la més perjudicada: entre els anys 1938 i 1939 hi va haver més de divuit bombardejos, que van deixar centenars de morts i un 26% d'edificis ensorrats.

Bombarders italians il·lustrats per Àlvar d'Orriols.
Del llibre *Les fogueres del Pertús*.

La comarca, doncs, per la seva situació geoestratègica —i, encara més, la zona nord— fou durament castigada pels coneguts i temuts "ales negres" (aviació de la Força Aèria Italiana i aliada de les tropes franquistes).

L'historiador David García Algilaga en el seu llibre *Ales negres i xampinyons* (Ed. Gorbs) descriu alguns d'aquests atacs:

"Estadísticament, en relació amb les dades totals de Catalunya que contenia l'esmentat article («Estadística del Crimen – Información de los bombardeos experimentados en toda Cataluña hasta la fecha»), significava que un 59,8% dels atacs marítims, un 67,8% dels bombardejos aeris, un 23,8% de les bombes i un 62,6% dels obusos enemics havien tingut com a objectiu poblacions

Atac aeri sobre Figueres del 08/06/1938, el del bombardeig de l'Hospital de la Caritat (USAM). Del llibre Ales negres i xampinyons de David García Algilaga.

14

EL CAMPANAR • REVISTA D'ULTRAMORT

de l'Alt Empordà. Fins i tot prenent la distància oportuna que un article de l'època ens ha d'obligar a prendre, per la seva possible subjectivitat i manca de dades totalment reals, aquests números ens indiquen que l'Alt Empordà era un objectiu prioritari per als rebels".

Com explica David García Algilaga, per motius geogràfics, la comarca va revelar-se com un territori important, "però una vegada l'epicentre del conflicte va traslladar-se a Catalunya i el llevant mediterrani, quan només per aquests territoris podien arribar les ajudes estrangeres a la República, el país empordanès va esdevenir d'una rellevància estratègica decisiva per a l'esforç de guerra republicà".

"Els ports marítims de Roses i Port de la Selva, la connexió fronterera de la Jonquera, l'estació ferroviària fronterera de Portbou, el viaducte del ferrocarril Portbou-Barcelona de Colera, el nus de comunicacions de Figueres, els aeròdroms militars de Garriguella i Cabanes –aquest darrer, amb el seu SAF–, etc. convertien l'Empordà en una zona estratègica susceptible de ser atacada i, necessàriament, de ser protegida.

El fet d'estar allunyat físicament del front de guerra no va salvar aquesta terra de ser ferida amb significativa freqüència i virulència per les bombes rebels, ja que l'aviació, i en menor mesura la marina de guerra, possibilitaven aquesta acció.

Imatge de l'interior del refugi del jardí de Damià Martí, en el carrer Sant Pau de Figueres. Del llibre Ales negres i xampinyons de David García Algilaga.

(...) Quan Figueres va caure, el dia 8 de febrer de 1939, era una població deserta. La massa humana que volia arribar a la frontera ja es trobava entre la ciutat i França. Caminava o circulava per totes les carreteres i camins possibles amb l'esperança d'escapar d'un enemic temut que estava a prop i la vigilava, i castigava, des de l'aire, amb total impunitat.

Aquella cacera aèria que va tenir lloc a l'Empordà els darrers dies de la guerra va donar peu a situacions que deixarien marcats per sempre els seus protagonistes.

(...) Els figuerencs, i tots aquells milers de persones que varen passar per l'Empordà aquells dies, varen viure un autèntic malson constant. La situació era caòtica, de desastre humanitari. El drama d'aquell mig milió de persones que van passar per l'Empordà amb l'única obsessió de fugir de l'enemic i arribar a França, i la por i angouxa dels habitants de Figueres, que veien com un enemic temut s'acostava ràpidament, es van veure incrementades amb els bàrbars bombardeigs i metrallaments de gener i febrer de 1939 sobre Figueres i l'Empordà".

Per altra part, el 23 de gener de 1939 la població de l'Escala va ser durament bombardejada, amb nombrosos desperfectes i quinze escalencs morts. A les onze del matí, una formació de quatre avions italians van llançar seixanta bombes a una vila que no tenia cap objectiu militar. El cantautor escalenc Josep Tero va immortalitzar aquella tragèdia amb la cançó que porta com a títol "23 de gener", inspirada en aquest dramàtic i macabre episodi de la història escalenca.

L'estació del Tren Petit després dels bombardejos a la Bisbal bombardejada el 3 de febrer de 1939.
Fons: Arxiu Comarcal del Baix Empordà (autor desconegut)

Pel que fa a les zones més pròximes a Ultramort, va ser el 5 de febrer de 1939 quan les tropes franquistes entraren a la Bisbal, a Cruïlles, a Monells i a Sant Sadurní, i un dia després ho feren a Vulpellac, a Fonteta i a Peratallada.

El 30 de gener un avió havia deixat caure unes quantes bombes als afores de la Bisbal, però no va provocar cap víctima ni danys.

A *Breu història de la Guerra Civil a Catalunya*, de José Manuel Rua, s'assenyala que el 2 de febrer de 1939

un grup de tretze presoners de la presó de Girona va ser executat a la Tallada d'Empordà. Entre els morts hi havia tant falangistes, com ara Ferran Ferrer Esteve, com persones que es trobaven a la presó represaliades perquè els seus fills no s'havien incorporat al front en el procés de mobilització.

L'endemà, dia 3 de febrer, va tenir lloc el bombardeig a la Bisbal, que va durar vint minuts. El poble va ser bombardejat per cinc avions, que van deixar anar fins a quaranta bombes al voltant de la carretera de Girona a Palamós, va provocar una vintena de morts i molts ferits. La Bisbal es convertiria en una de les poblacions de la comarca amb més empresonats (el 1940 encara hi havia 37 bisbalencs internats a la presó de Girona). Les tropes franquistes van entrar a Girona el 4 de febrer.

L'abril del 1939 es va acabar la guerra, es van emetre comunicacions de felicitació cap a Francisco Franco i es van fer algunes celebracions des de les poblacions.

Els aeròdroms, punts estratègics

Poc després de començar la guerra, el govern republicà va decidir construir una cinquantena d'aeròdroms militars a Catalunya com a mesures defensives davant de possibles bombardejos en terres catalanes i per fer front als exèrcits franquistes. Deu d'aquests aeròdroms es van construir a la província de Girona, un d'ells a Celrà i un altre a Canet de la Tallada.

Aquest segon aeròdrom, el número 318, estava situat a pocs quilòmetres d'Ultramort i es trobava a l'esquerra del riu Ter, entre els límits de la Tallada i d'Ullà i la carretera que va de Verges

Avió a l'aeròdrom de Canet de la Tallada, on al fons a la dreta es veu la muntanya d'Ullà. Font: GRAG

a Ullà. Per construir-lo, es van reclutar treballadors dels pobles veïns i es va destinar a la vigilància i protecció de costes.

A banda de les pistes d'aterratge, a l'aeròdrom hi havia algunes edificacions que avui en dia encara es poden observar, com són un taller construït l'any 1938, una caseta de control de pista, tres refugis i un Quartell. Pel que fa als refugis antiaeris, són construccions senzilles amb una petita galeria subterrània i dues entrades en forma de "U" destinades a lluitar en terrenys amb capes freàtiques molt altes. Els refugis bàsics estaven situats al lateral del camp, construïts dins un bloc de formigó prèviament creat per evitar problemes amb l'aigua i fer-los més segurs.

A finals de gener de 1939, amb l'acabament de la guerra, molts dels avions i personal van ser traslladats als camps de Figueres i Vilajuïga. I l'aeròdrom es va utilitzar per fer escala dels avions republicans que es dirigien cap a l'exili a terres franceses.

Quan acabà la guerra, els terrenys es van anar tornant als seus propietaris i la zona es convertí de nou en camps de conreu. Actualment, aquesta zona que es destinà a l'aeròdrom està ocupada per fruiters i camps, però encara s'hi poden veure les construccions que van utilitzar durant la guerra.

Restes d'un dels refugis que encara es poden veure a l'aeròdrom de Canet de la Tallada. Font: GRAG

El pont de Verges

Amb aquest context, molts pobles de la comarca van patir les conseqüències de la guerra. Els atacs entre els dos bàndols es van produir durant un parell o tres de dies i estaven dirigits per comandaments de Verges. Hi havia bateries de canons al Muntori i a Tor.

El 9 de febrer de 1939, els nacionals van entrar a Verges, la Tallada, Ullà i Torroella de Montgrí. Per altra banda, l'exèrcit republicà es trobava en retirada cap a la frontera de França. Un dels punts estratègics de la zona que calia defensar era el pont de Verges, que travessava el riu Ter, amb l'objectiu d'evitar l'avanç de les tropes franquistes. D'aquesta manera, al llarg de tota la vora del riu, des de Jafre i fins a mig camí de Torroella, s'hi van excavar unes trinxeres per poder disparar a l'enemic si entrava a la zona i es va volar el pont. L'explosió –que fou terrible i s'escoltà a molts indrets del voltant– va deixar incomunicats els pobles.

Alguns testimonis de la guerra encara recorden la nit que van volar el pont de ferro de Verges. A Ultramort, tot va tremolar, el terra i les cases. Veïns de Verges han comentat com xiulaven els trossos de ferro per sobre del poble. Alguns d'ells assenyalen que, en el moment de l'explosió, hi passava l'últim carro amb gent que fugia cap a la frontera, i que el carro va sortir volant fet a

trossos, matant a tots els que hi anaven.

Com explica Salvador Vega (Revista *País Petit* de Verges), *"La voladura de l'antic pont de Verges, aquell febrer del 39, va quedar gravada també en la memòria de la mainada d'aquell temps. Les explosions van tenir lloc durant la nit, i l'ona expansiva fou tan forta que «semblava una tramuntanada»: els vidres i miralls de les cases van trontollar, i els fragments i enderrocs del pont van volar a una distància molt considerable. En substitució del pont, els «nacionals»*

van construir una mena de passarel·la amb pontons molt arran d'aigua. Al cap de pocs mesos, quan va venir el primer aiguat, aquesta passera anà riu avall. Llavors es va construir un segon pont, no tan arran d'aigua, però només els va durar quinze dies, perquè novament l'aiguat va arrossegar arbres i branques que hi quedaven encallats, fent botada, fins que la pressió va ser tan forta que el pont... també va anar a parar a l'Estartit".

Ultramort, doncs, va tornar a quedar incomunicat amb Verges, per aquest motiu, i un cop acabada la guerra, l'any 1940, van portar una barca al riu encarregada de portar la gent que volia creuar d'una banda a l'altra. Actualment, molts veïns i veïnes encara recorden com, després de molts anys, quedava la ferralla al peu del nou pont junt amb la barca enfonsada a l'aigua.

Imatge de la barca que travessava el riu Ter després de la voladura, l'any 1940. Imatge extreta del llibre Ultramort, imatge i vida editat per l'Ajuntament d'Ultramort.

Ultramort durant la guerra

A la dècada dels anys 30, Ultramort era un poble rural d'uns tres-cents habitants (l'any 1937 n'hi havia censats 312) i tenia una superfície més reduïda, d'uns 4,5 km². Fins a l'any 1924 no disposà d'Ajuntament propi, ja que fins aquell any estigué adherit administrativament al municipi de Foixà.

Ultramort patia llavors diverses mancances pel que fa a sistemes de proveïment d'aigua potable, llum, telèfon, clavegueram i xarxa de comunicacions terrestre. L'aigua que es feia servir a la cuina, o la portaven amb bóta del riu o bé del pou del Cans. Els qui tenien dipòsit des-

prés la transvasaven. I de l'aigüera anava a parar directament al carrer, un sistema que actualment encara es pot observar a la façana d'algunes cases, malgrat que ja estan en desús, com és el cas de Can Llorach (abans Can Sadurní). El lavabo era la quadra i la gent acostumava a desplaçar-se bàsicament amb carros, bicicletes o a peu.

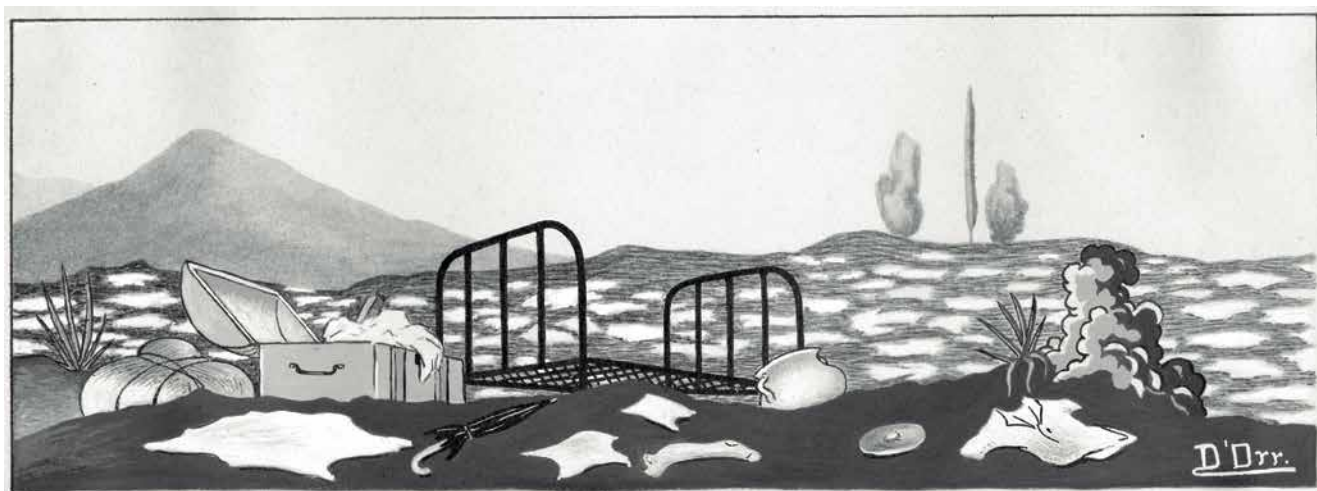
Durant la guerra civil, els veïns d'aquella època, com els de les rodalies, van viure atemorits pel soroll dels bombardejos, la presència de milicians, la por i el temor a represàlies, la presència de soldats d'ambdós bàndols... i també per la presència de les brigades internacionals, formades per soldats voluntaris: italians, polonesos, xecs, americans... La casa del Cal Carreter la van convertir en magatzem d'intendència. Dues cases més avall, a la casa vella de Ca l'Amigo, hi van instal·lar l'hospital i, a Can Bahí, el comandament militar.

Cada cop que es produïa un bombardeig a la zona, els veïns s'amagaven on podien. Poc abans de l'entrada dels nacionals, molta gent va fugir del poble per refugiar-se a bosc o altres indrets com en cementiris.

Com a curiositat, sembla que Ultramort va ser l'últim poble en què es van allotjar dos destacats i coneguts militars del bàndol republicà abans d'abandonar el país. Es tracta de Líster i "el Campesino".

El primer d'ells, Enrique Líster Forján (1907-1994), fou militant comunista i un destacat militar defensor de la República durant la guerra civil. Es convertí en un dels oficials més brillants a l'hora de contenir l'allau enemiga i fou ascendit a tinent coronel. Per la seva banda, Valentín González, conegut com "el Campesino" (1909-1985), era un reconegut comunista i anarquista que tenia vint-i-set anys quan va esclatar la guerra l'any 1936. Va estar sota les ordres de Líster. Es diu que ambdós, juntament amb altres membres, van partir de Canet amb un avió de la companyia Airfrance que els va anar a recollir.

Ja a les acaballes de la guerra, Ultramort va ser testimoni especialment del pas de milers de persones que s'adreçaven a l'exili. Es tractava de desenes de milers de refugiats

Roba i objectes a esquerra i dreta del camí de l'exili (Àlvar d'Orriols). Del llibre *Les fogueres del Pertús*.

i/o exiliats que anaven per la carretera d'Ultramort cap a la Jonquera i de la "ruta oficial de l'exili" (avui la carretera N-II). Perquè quan el final de la guerra es veia proper, entre el 30 de gener i el 3 de febrer del 1939, es calcula que entre 440.000 i 465.000 persones es van exiliar a França, Amèrica Llatina i l'URSS, davant de la repressió franquista.

A la zona, l'èxode de desplaçats civils va durar tres o quatre dies. Caminaven per la carretera que passa per Ultramort en direcció a Figueres i a la frontera. Molts d'ells caminaven sense forces, esgotats i afamats. També hi havia gent gran i mainada, i persones malaltes o ferides. A la zona del mas de les Garses (Mas dels Colls) i Can Figuerola hi havia un petit turó on molts d'ells abandonaven les seves pertinences després de carregar-les durant quilòmetres a les seves espatlles: vaixelles, coberteries i estris de tota mena que ja no tenien ni esma de continuar portant. Pensaven que podrien endur-se les seves coses a França, perquè desconeixien

que a la frontera havien de deixar-ho tot, doncs els francesos no els permetien l'entrada al país carregats.

Aquell exili, aquells refugiats del 39, ens recorden, irremediablement, els centenars de milers de refugiats sirians (i d'altres indrets) que al dia d'avui cerquen un indret que els hi doni aixopluc i, sobretot, pau i tranquil·litat.

Aquell 1939, moltes famílies —com la de l'escriptor, músic, poeta i dramaturg, Àlvar d'Orriols— van emprendre aquell llarg, tortuós i incert camí de l'exili. Ell mateix fa una crònica escrita i il·lustrada d'aquell trist i tortuós viatge en un llibre biogràfic, *Les fogueres del Pertús* (Ed. Gorbs), que inicià a Barcelona i acabà a Baiona (França).

Àlvar d'Orriols descriu algun dels seus episodis autobiogràfics per terres empordaneses i, sobretot, centrat en els també centenars de milers de refugiats anant cap a la Jonquera.

Mutilats, ferits, esgotats... refugiats (Àlvar d'Orriols). Del llibre *Les fogueres del Pertús*.

"A mesura que anem avançant se'ns ofereix als ulls un espectacle com a mínim sorprenent. A dreta i esquerra del camí, vorejant la llarga carretera, descansa una teoria interminable d'objectes estrambòtics la vista de la qual sorprèn en aquest marc agrest: cadires, taules, cassoles, orinals, plats, escumadores, raspalls de les botes, llits, flassades, matalassos, maletes esbotzades i baguls oberts... Són restes del naufragi, que la carretera ha anat llançant.

Multitudinària i serpentejant filera d'exiliats amb l'atenta vigilància de l'urpa sanguinària de la guerra i el feixisme (Àlvar d'Orriols). Del llibre Les fogueres del Pertús.

Però el que de debò depassa els límits de tota fantasia és la fabulosa quantitat de roba escampada a banda i banda del camí. Especialment roba blanca. En alguns llocs forma autèntiques piles. Es veuen llençols nous amb blancor d'ermíni, coixineres ornades de puntes, vànoves, estovalles, tovallons, camises, calçotets, calces i samarretes. Hi ha robeta de nen, des del blanc bolquer fins

la frontera. Però es veuen camions militars carregats de material de guerra, i algunes ambulàncies.

Es veu passar un mutilat amb la seva cama de fusta i un fardell de robes carregat a l'espatlla. Sembla incomprendible que pugui avançar tant i fer aquestes gambades sense perdre l'equilibri.

Fotografia de la retirada feta a Le Perthus, a la frontera de la Jonquera, aparegudes al setmanari francès L'illustration núm. 5005 de 4 de febrer de 1939. Fons Xavier Andreu (Orriols, Bàscara)

al davantalet de l'escola. I cintes, i mocadors, i batetes de pelfa, i draps de cuina. Un assortit complet que seria capaç de fer el goig de mil mestresses de casa.

Carros, tartanes, muntanyes de mobles i matalassos. Algun ciclista amb la seva maleta lligada al suport. Moltes dones, moltes, amb criatures als braços. Gairebé no passen autos, que han marxat per davant i deuen, segurament, haver travessat

Es veuen també braços en cabestrell i caps embenats, amb tacots de sang. Ferits lleus dels bombardejos recents. Dos nens van plorant, agafats de la mà. Segurament, són dos nens perduts.

Alguns caminants, esgotats, s'aturen a asseure's a la cuneta. Però aviat prossegueixen el camí, com aquelles pobres vaques atades pel punxó del bover. Aquí atia l'instint, que ens fa girar sovint per mirar enrere, com si pressentíssim, estesa en l'espai cap a nosaltres, l'urpa sanguinària de la guerra, que ens segueix els passos".

El pas d'aquests milers de persones sovint es veia amenaçat de mort per "El Zapatillas", com es coneixia un hidroavió de l'exèrcit nacional i que tenia la tasca de metrallar totes aquelles persones que caminaven per la carretera d'Ultramort mentre semblava el pànic i la desolació.

Moneda pròpia

L'any 1937 es va posar en circulació el primer paper moneda local al poble d'Ultramort. Es tractava de mil pessetes amb el sol valor de pesseta.

Tal com explica Antoni Turró i Martínez al seu llibre *Les emissions monetàries oficials durant la guerra civil (1936-1939)*, I: Andorra, illes Balears i Catalunya editat per l'Institut d'Estudis Catalans l'any 2007, els bitllets van ser confeccionats per la impremta Llach de Girona amb paper de la casa Josep Guarro.

"Posteriorment, sense que tampoc es pugui precisar la data exacta, es retiraren els anteriors bitllets i fou creada una nova emissió de paper moneda amb els valors d'una pesseta i cinquanta cèntims per un import total de mil cinc-cents pessetes (...) presidits a l'anvers per l'escut de Catalunya. Al fons del revers dels bitllets

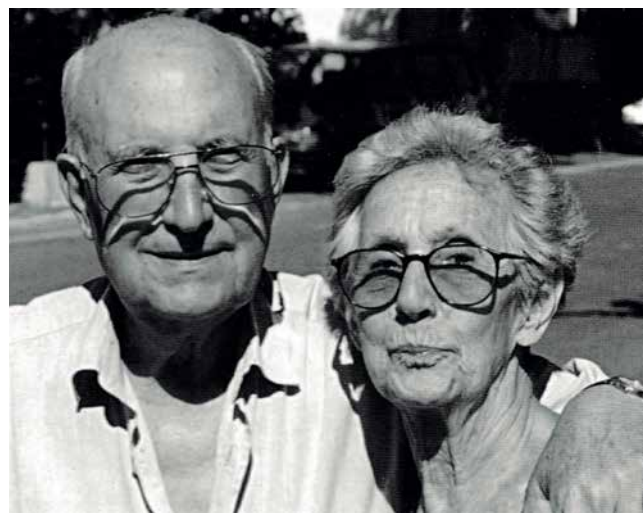
d'una pesseta s'hi veu un florit parterre i uns ocells, i al fons del revers dels de 50 cèntims, hi figura un gerro amb un ram de flors".

Aquesta emissió monetària, segons explica Josep Tarra-dellas en el pròleg del mateix llibre, es va permetre per bastir durant aquells anys difícils el sistema financer i bancari. Així, el Govern disposà l'emissió de bitllets de curs obligatori arreu de Catalunya, amb una garantida d'emissió donada per Hisenda de la Generalitat.

Antònia Adroher i Pascual (1913-2007)

Poc abans de l'esclat de la guerra, arribà a Ultramort una persona singular que avui en dia tothom recorda, l'Antònia Adroher, una jove compromesa amb la gent i activista política, que va ser mestra al poble entre els anys 1934 i 1936 i que s'hostatjava a la fonda de Cal Ferrer.

Va ser perseguida pel règim franquista després de posar-se al servei de les Milícies Antifeixistes, una de les fundadores del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) i durant la guerra una les primeres dones que va acceptar el càrrec de responsable d'Ensenyament, Cultura i Propaganda en un consell municipal amb el PSUC, la CNT i la UGT, els primers mesos de la guerra civil.

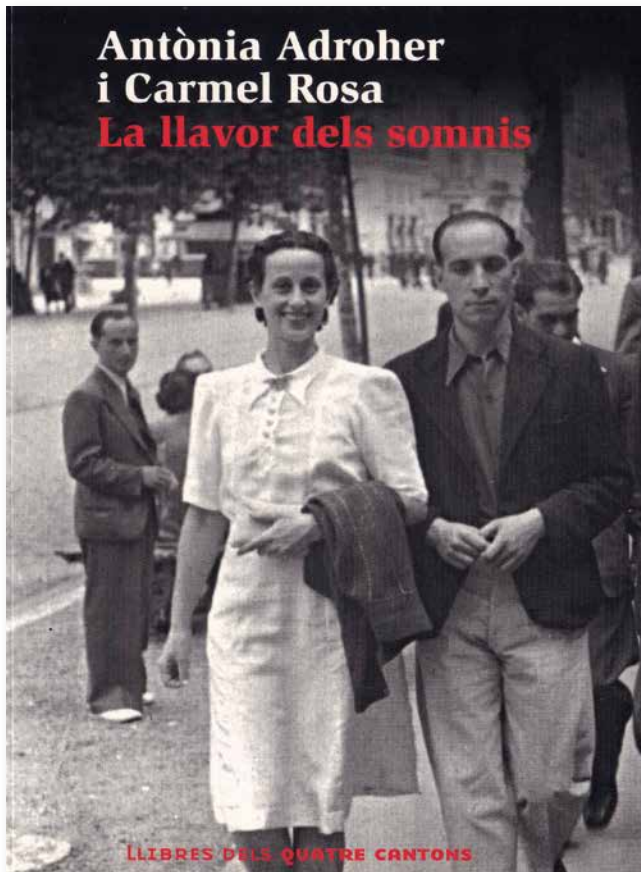

Antònia Adroher i Carmel Rosa.
Imatge extreta del llibre *La llavor dels somnis*.

Fou la primera dona amb un càrrec en aquesta entitat, des del qual lluità contra l'analfabetisme i impulsà la millora de les condicions escolars i la renovació pedagògica.

El seu promès fou assassinat a trets per un colpista. L'Antònia Adroher volia marxar al front, però finalment va marxar a l'exili l'any 1939 i estigué a diversos camps de concentració fins que en sortir s'establí a Perpinyà.

Portada del llibre La llavor dels somnis.

L'any 2000 va ser guardonada amb el premi Mestres 68, i institucionalment a l'acte de lliurament del premi se la va convidar a venir a visitar el nostre poble i se li va retre un homenatge. I casualment va venir el dia que complia 90 anys i es va retrobar amb molts dels seus antics alumnes que després de tants anys, encara la tenien molt present.

■ Aquesta és la història de l'Antònia i en Carmel, dos membres de ple dret d'aquella generació de titans que va viure una època particularment agitada de la història: la Guerra Civil espanyola i la Segona Guerra Mundial, l'exili, la guerra freda, la descolonització, l'expansió fulgurant de la ciència i la tecnologia, el maig del 68, el naixement de la unitat europea, l'activitat antifranquista i el retorn de la democràcia. Però per damunt de tot, i aquest és el principal mèrit d'aquest llibre, l'Antònia i en Carmel han sabut explicar-nos com van poder conservar durant tota la seva vida l'única cosa que quedava indemne sota les cendres de la tragèdia: la llavor dels somnis.

Imatge extreta del llibre La llavor dels somnis.

Imatge dels alumnes d'Ultramort del curs 1934-1935, amb l'Antònia Adroher. Imatge extreta del llibre Ultramort, imatge i vida editat per l'Ajuntament d'Ultramort.

L'any 2007 va morir a l'edat de 94 anys després de convertir-se en un emblema de la revolució social a Girona. Els veïns d'Ultramort la recorden sobretot per la seva passió pels infants, la seva lluita per l'escola i l'educació i la seva voluntat de voler canviar moltes coses a la societat de l'època.

Testimonis ultramortencs

A Ultramort trobem encara testimonis que van viure la guerra civil a la seva pell. Són persones grans que, malgrat la seva longevitat, encara la recorden clarament i, alguns d'ells, en parlen amb lucidesa. Són els últims testimonis vius de la història del poble de l'època.

Joan Calmó Bahí

(nascut el 12 de juny de 1922)

En Joan de cal Ferrer, com se'l coneix, és la memòria històrica més viva i antiga que actualment resideix al poble. Té noranta-quatre anys. Quan va esclatar la guerra només era un nen de catorze anys, però els records que en guarda són presents a la seva ment com si fossin recents.

Recorda quan el seu pare llaurava la terra i se sentien trets d'armes de fons, prou lluny per no haver de córrer, però prou a prop per escoltar-los amb total certesa.

No oblida la voladura del pont de Verges la nit abans de l'arribada dels nacionals al poble. "Cap a les 7 h del matí, els nacionals van entrar a Ultramort i va haver-hi foc d'artilleria entre els dos bàndols. Però van trobar que els republicans ja havien volat el pont i en qüestió d'hores els nacionals ja havien construït un nou pont de fusta i van poder creuar per continuar avançant cap a Figueres", explica.

En Joan recorda l'aeròdrom de Canet i com un dia va saber que en un camp pròxim al poble hi havia un avió avariàt. Amb uns amics, va agafar la bicicleta i el va anar a veure mentre l'arreglaven i el tornaven a enlairar.

Pel que fa als bombardejos, explica que a can Paretas van tirar tres bombes i al mas Foraster dues: "Van quedar grans forats a terra. Al cap d'uns anys, ja passada la guerra, van trobar moltes bombes de mà enterrades".

Durant el temps de guerra, el poble va quedar aturat. Vivien amb la por dels milicians, "que podien venir, emportar-se a algú i disparar-li tres o quatre trets". La gent jove era enviada al front i hi havia una gran manca de queviures, roba i altres provisions. "Un dia, van venir els soldats de l'aeròdrom de Celrà amb furgonetes amb menjar per bescanviar-lo per coses que teníem al poble. Portaven arròs i sucre (que aquí no n'hi havia gaire), muntaven una parada i ho canviaven per ous, pollastres, etc."

Recorda quan amb alguns amics anava a Blanes a buscar patates al camp, sempre vigilant de no trobar els soldats perquè l'hi podien requisar, i llavors tornar amb les mans buides. "Carregava a les espatlles un sac de 40 kg de patates, que era el pes que podia aguantar per anar d'amagat i poder córrer si havia de fugir".

El seu pare, ja gran, s'amagava a Foixà i en Joan, amb tres amics més, s'amagaven durant el dia al bosc del Baró. "Marxàvem molt aviat, llavors el bosc era extens i hi passàvem el dia per por a ser portats a la lleva del biberó". Destaca que el perill no només era per a aquestes persones que s'amagaven, sinó també per a la gent dels masos que les acollia.

Retrat de Joan Calmó l'any 1943. Imatge extreta del llibre Ultramort, imatge i vida editat per l'Ajuntament d'Ultramort.

A casa d'en Joan es va instal·lar la intendència dels soldats nacionals. "Recordo el dia que van travessar el riu. Van arribar buscant caixes de conyac per entrar en calor, perquè era hivern. Tenien molt menjar però no podíem agafar res.

Però el que més destaca de la guerra és la visió de la riuada de gent que travessava el poble a peu, homes, dones, nens i ancians, famílies trencades i separades per la guerra, refugiats que marxaven cap a l'exili i que van acabar als camps de concentració al sud de França. "A molts d'ells els veies passar plorant, el patiment i el dolor que sentien

era evident", assenyala en Joan. "Quan obria el finestró, podia escoltar els plors, els crits i la desesperació. A més a més, els metrellaven des d'una avioneta... No vivies tranquil veient aquestes coses. Teníem moltes gallines i tots els ous que podíem els donàvem a aquestes persones per tal d'ajudar-les per poc que fos".

El dia del seu casament l'any 1949. Imatge extreta del llibre Ultramort, imatge i vida editat per l'Ajuntament d'Ultramort.

Júlia Amatller Casellas

(nascuda l'abril de 1921)

La Júlia de Cal Carreter té noranta-cinc anys i actualment resideix a Barcelona. El seu pare, en Vicens Amatller (Ultramort, 1899-1972) treballava la terra i era barber. Però en morir la mare, la Júlia, que era molt petita, va anar a casa d'uns oncles a Girona, anava a l'escola i els ajudava perquè no tenien fills i eren molt grans.

Quan va esclatar la guerra tenia quinze anys i, malgrat el pas dels anys, encara guarda records amargs i dolorosos d'aquella època. És el cas dels grups d'incontrolats que els primers dies de guerra llençaven les existències de menjar dels magatzems de queviures al riu, sacs de sucre i altres aliments. També ordres de milicians que anaven pels carrers cridant que aixequessin les persianes, perquè no volien veure persianes abaixades ni porticons tancats. I detencions de persones a les quals presumien de ser feixistes.

La Júlia Amatller Casellas amb dinou anys. Imatge cedida per la família Masclans Amatller.

Tan joveneta va ser testimoni d'un assassinat al mateix carrer de casa seva, en el qual van matar un veí d'un tret al balcó de casa perquè buscaven el seu fill i ell no sabia on era.

"Els meus oncles eren molt catòlics i també rics, ja que havien tingut una bòbila, i abans de retirar-se van donar tota l'obra per construir l'església del Sagrat Cor de Girona. Recordo com van amagar un Sagrat Cor i un Sant Crist que teníem al pati de casa, però ho van descobrir i s'ho van emportar per escarnir-ho i destruir-ho", explica. Més tard, van entrar a l'església del Sagrat Cor i van treure el Sant Crist al carrer i el van passejar per la rambla". Sembla que la imatge duia una cabellera de cabell natural i un milicià se la va posar al cap i es passejava per la rambla fent escarni.

Un dels records més impactants per a ella va ser quan va anar a acomiadar-se a l'estació de Girona dels seus amics de la lleva del biberó. No va veure mai més a cap d'ells, i encara ara plora quan ho recorda.

En aquella època, la Júlia tenia una amiga que servia en una casa i no li donaven menjar. Era tan tímida i estava tan espantada que no gosava agafar més que el poc que li donaven o que trobava a les escombraries, de manera que al final la va veure morir de gana.

Quan els oncles van morir, va tornar a Ultramort. Un nen d'Ultramort, en Met, de Can Pedrer, un dia va trobar una granada de mà. Li van advertir que no la toqués, però malauradament un dia li va treure el fiador i l'hi va explotar. Va perdre un braç, un ull i un dit de la mà que li quedava.

El pas de tants i tants refugiats i exiliats per la carretera del poble i els bombardejos pròxims al poble continuen presents a la seva memòria. També recorda la voladura del pont de Verges i la caiguda d'obusos a diferents indrets: "No puc oblidar un bombarder que duia una càrrega de bombes i que, per poder escapar d'uns avions que el perseguien i alleugerir la càrrega, va llençar diverses bombes al camp de casa, deixant uns grans forats".

Una imatge de la Júlia Amatller més recent. Imatge cedida per la família Masclans Amatller.

La Júlia explica que la gent tenia por d'anar a la guerra, perquè tenien responsabilitats familiars o bé eren grans, i moltes persones es van amagar fins que va acabar. S'amagaven on podien, fins i tot a dins dels nínxols dels cementiris, i a les nits quan podien tornaven a casa. "Molts sabíem que a Can Caselles de la Sala, que era un mas molt gran, s'hi amagaven capellans, tot i que no es va saber quants ni tampoc els van trobar mai".

Com a anècdota, recorda un dia en què un grup de milicians es va presentar per sorpresa a casa del seu avi, i un dels capellans va tenir el temps just de tirar-se sobre la palla dels fems de la cort de les vaques i com que hi havia una bombeta fosa i no es veia gairebé res, quan va entrar-hi un milicià a orinar, aquest no el va veure i se li va orinar a sobre. "Els capellans duïen la coroneta afaitada al cap, i això esdevenia un senyal i a molts els descobrien per aquesta circumstància".

Molts són els records que guarda la Júlia Amatller sobre la guerra civil, tot i que li resulta molt dolorós recordar aquells temps.

Mots o motius antics de les cases d'Ultramort

Cal Amigo	Can Grau
Cal Carreter	Can Julià
Cal Enric Fuster	Can Mai
Cal Esclopater	Can Marragí
Cal Ferrer	Can Mas
Cal Flaquer	Can Mates
Cal Frare	Can Mató
Cal Resto	Can Miró (2)
Cal Sardà	Can Morera
Cal Sastre	Can Morga
Cal Usí	Can Nasi
Can Badó	Can Pagès
Can Bahí	Can Pallés (2)
Can Batlle	Can Palol
Can Bayó	Can Palol
Can Benet	Can Paretas
Can Blanch	Can Paulí
Can Bolasell	Can Pedré
Can Borràs	Can Pedrer (Met)
Can Cané	Can Peio
Can Carbó (2)	Can Pelaio
Can Charlan / Ca l'Esteve	Can Pitu Fuster
Can Ciset Grau	Can Polinot
Can Ciset Pedrer	Can Puig
Can Cosme	Can Quel
Can Devesa	Can Sadurní
Can Doma	Can Tixé
Can Enric Nasi (Pepa Nasi)	Can Tonet
Can Felix	Can Toni
Can Figuerola	La Rectoria
Can Francisco Grau	Les Eixides
Can Geroni	Mas De Les Garses

Oficis, comerços i serveis al poble durant l'època

Cal Ferrer: *colmado*, ferrer, cafè, fonda i servei de telèfon

Cal Carreter: *colmado* i cafè

Can Paulí: *colmado* (menjar, calçat, vins i productes per al camp)

Germans Pallés: dos paletes, un dels quals electricista

Can Matas: barberia

Can Peio: barberia

Can Doma: barberia

Cal flequer: fleca i carnisseria

Cal Sastre: sastre i carter

Vicens Amatller de Cal Carreter: barber a Sant Iscle

Dues perruqueries

Un fuster

Un carboner

Un tractant de bestiar

Un capellà

Un campaner

Un escolà

Una remeiera

Una bruixa

3 o 4 pastors

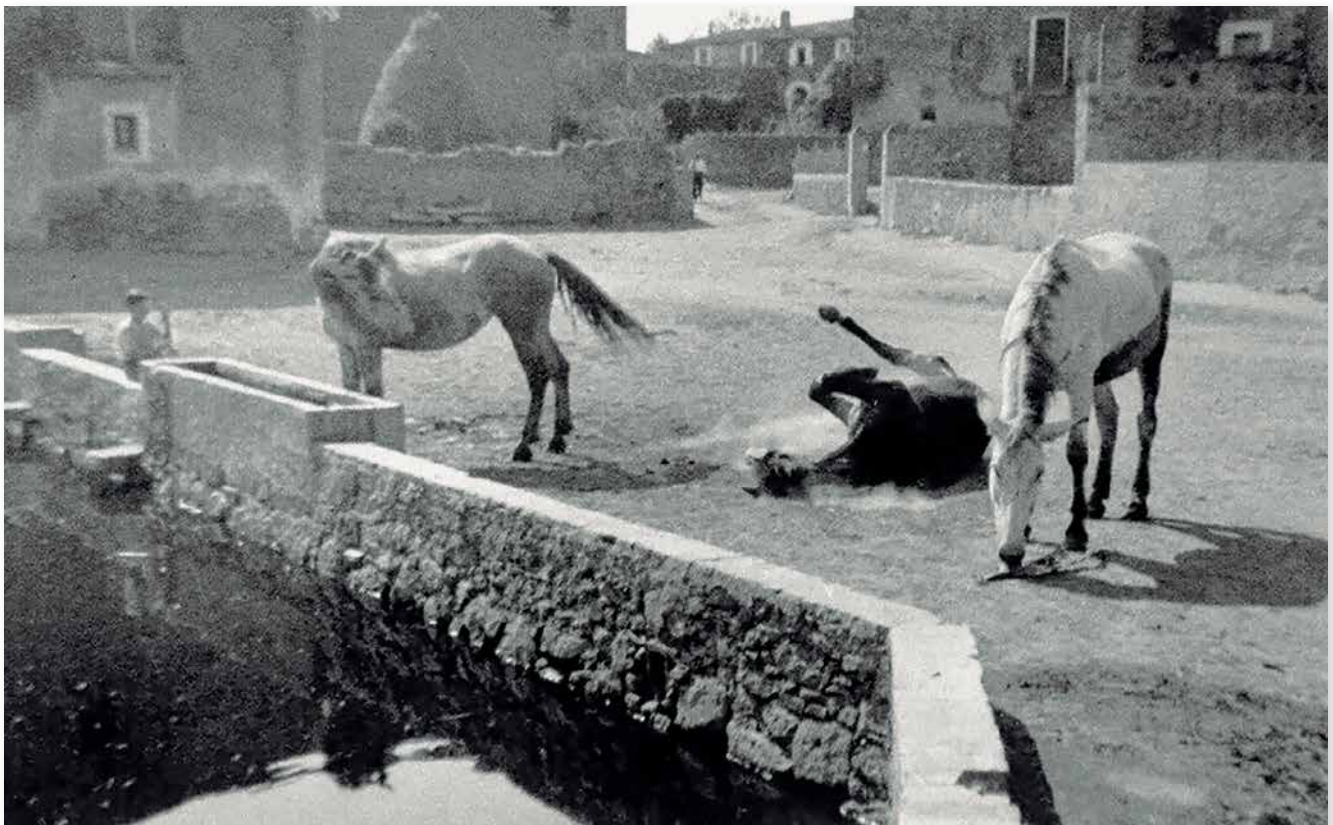
SUBMINISTRAMENT D'AIGUA:

Pou Lluny i pous particulars: subministraven aigua potable per beure

Pou de plaça: al costat de l'escola (desaparegut, no potable)

Pou dels Cans: subministrava aigua per al bestiar

Les basses: n'hi havia diverses, com la bassa de la plaça, la bassa de Can Sadurní, la de Can Doma, la de Can Morera i la de Can Carbó

La bassa de la plaça, antigament. Autor: Pere Masclans Girvés

El nostre reconeixement a tots els ultramortencs que van perdre la vida o van desaparèixer com a conseqüència de la guerra civil

Nosaltres tenim constància d'aquests joves, però si algú en sap algun més, que vagi per ell el nostre reconeixement.

Joan Batlle Blanch
de Can Blanch

Ramón Busquets Blanch
de Can Ciset Padrer

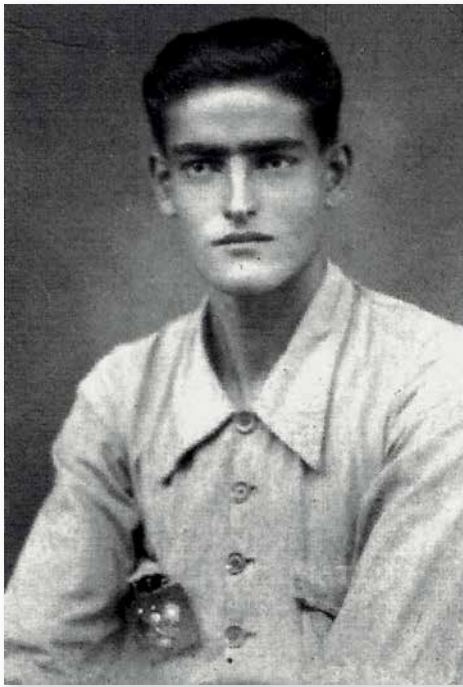
Serenó Fotògraf
C/ d'Ullà 22
Torroella de Montgrí
info@serenofotograf.com

JAN

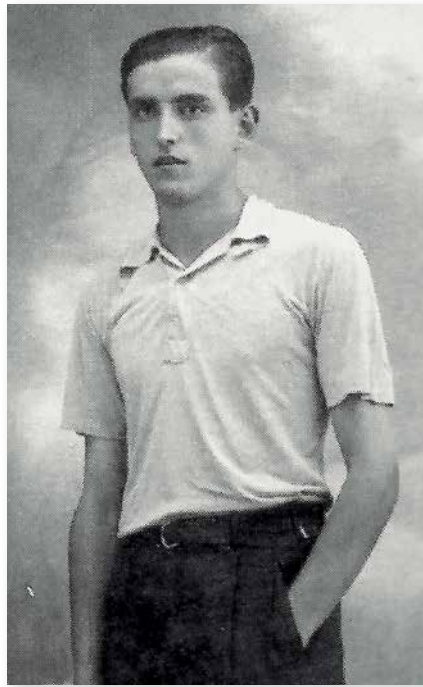
Ramon Pujol i Mercader
construcció i manteniment de jardins

Carrer Unió, 13 - 17133 **ULTRAMORT** (Girona)
Tel. 972 76 92 02 - T.M. 661 538 986

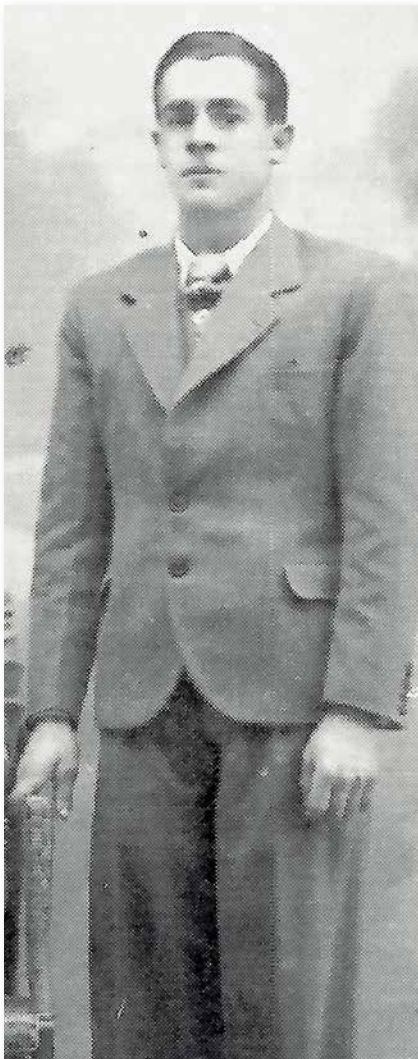
Evarist Pagès Torrent
de Can Morera

Lluís Pagès Torrent
de Can Morera

Benet Oliver Camó
de Can Benet de la Francisca

Martí Mascarreras Carbó
de Can Miró

Salvi Marull Poch
de Can Sadurní

Joan Paretas Bahí
de Can Paretas

FONTS:

Lluís Masclans
Salvador Vega
Museu Memorial de l'Exili (MUME)
Ales Negres i Xampinyons de David García Algilaga. Ed. GORBS
Les fogueres del Pertús d'Àlvar d'Orriols. Ed. GORBS
Grup de Recerca d'Aviació a Girona (GRAG)

CRISTINA GALLEGÓ
CARLES B. GORBS

Posta de sol amb els camps d'Ultramort.
Autor: Eduard Noguera